

Paweł Klimek

aplikant radcowski, mgr, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ORCID: 0000-0003-1307-4474

Małopolsko-śląska akcja pomocy w wypełnianiu tzw. PIT-ów jako przykład przedsądowej i quasi-predsądowej pomocy prawnej w obliczu reformy wymiaru sprawiedliwości

Wprowadzenie

Polski system sądownictwa, a zatem wąsko rozumianego wymiaru sprawiedliwości, jest przeciążony ilością rozpatrywanych spraw i wymaga reformy. Potwierdzają to politycy i opinia publiczna, a także sędziowie oraz Rzecznik Praw Obywatelskich – dr Adam Bodnar¹. Reformę wymiaru sprawiedliwości rozpoczęto jednak od szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości, który poza systemem mediacji sądowej i pozasądowej oraz systemem arbitrażu i negocjacji może obejmować też system nieodpłatnej, przedsądowej pomocy prawnej, który w Polsce zaczął funkcjonować w 2016 r. na mocy art. 29 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej².

W efekcie można przyjąć, że reformę szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości zapoczątkowało skierowanie do Sejmu druku nr 3338 z dnia 16 kwietnia 2015 r. zawierającego rządowy projekt ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa³. Druk ten podpisała Prezes Rady Ministrów – Ewa Kopacz, a po kilku poprawkach jako ustawę uchwaliła większość parlamentarna Platformy Obywatelskiej. Natomiast ostatecznie ustawę tę podpisał Prezydent

¹ <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/biorac-konstytucje-powaznie-ochrona-praw-i-wolnosci-czlowieka-po-kryzysie-konstytucyjnym> [dostęp: 10.05.2018].

² T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2030, dalej zwanej ustawą o NPP oraz EP.

³ <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3338> [dostęp: 10.05.2018].

Rzeczypospolitej Polskiej – Andrzej Duda, który już wcześniej zaangażował się w powołanie w ramach swojej kancelarii Biura Interwencji Prawnej⁴. Sytuacja ta uzmysławia, że możliwe jest współdziałanie różnych środowisk politycznych w celu reformy szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości. Co więcej, reforma ta bez względu na poglądy polityczne stanowi wyzwanie o charakterze ogólnonarodowym i dlatego w reformę tę powinny zostać włączone wszystkie środowiska, których troską jest dobro ogółu, a ich przedstawiciele gotowi są pracować u podstaw – by odciążyć wąsko rozumiany wymiar sprawiedliwości. W efekcie reforma ta powinna zostać tak przeprowadzona, aby jak najwięcej spraw i sporów, które swój finał mogą znaleźć poza sądem, taki finał znalazło. Dlatego reforma ta powinna skupiać się na ułatwieniu dostępu do rozwiązań w postaci alternatywnych metod rozwiązywania sporów oraz metod przedsądowej selekcji spraw i edukacji prawnej społeczeństwa, a zatem rozwiązań funkcjonujących w myśl zasady znanej z przysięgi Hipokratesa, że „lepiej zapobiegać niż leczyć”⁵.

Systemy: quasi-przedsądowej i przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej a pomoc w sprawach podatkowych

Mając powyższe na względzie, warto zauważyć, że do 2016 r. w Polsce istniał tylko system quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej, który do dziś tworzy 26 Studenckich Poradni Prawnych (dalej: SPP) zintegrowanych wokół Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych (dalej: FUPP)⁶. W systemie tym nie było i nie ma możliwości uzyskania pomocy prawnej *ad hoc*, gdyż studenci udzielali i udzielają jej wyłącznie na piśmie po aprobachie opiekunów⁷. Dzieje się tak dlatego, ponieważ głównym celem działalności SPP nie było i nie jest niesienie przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej, lecz edukacja adeptów prawa poprzez praktykę. Dlatego twierdzenie, iż SPP tworzyły i nadal tworzą system quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej jest w pełni uzasadnione.

Ponadto warto zauważyć, że system quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej powstał w 1998 r., kiedy to powołano do życia FUPP i drugą SPP w Polsce, a mianowicie – Akademicką Poradnię Prawną Uniwersytetu Warszawskiego⁸. Natomiast pierwszą polską SPP była SPP Uniwersytetu

⁴ <http://www.prezydent.pl/kancelaria/interwencyjna-pomoc-prawna/interwencja-prawna/> [dostęp: 10.06.2018].

⁵ R. Castleden, *Wydarzenia, które zmieniły losy świata*, Bellona, Warszawa 2008, s. 73.

⁶ Ł. Bojarski, *Od klinik prawa do pracy pro bono*, „Gazeta Prawna”, 17.04.2018, s. D4.

⁷ <http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/standardy> [dostęp: 10.05.2018].

⁸ <https://www.uw.edu.pl/poradnie-i-osrodki/pomoc-prawna> [dostęp: 9.04.2018].

Jagiellońskiego założona w 1997 r.⁹ Co więcej, po dziesięciu latach funkcjonowania wspomnianego systemu istniało aż 25 SPP, czyli niemal tyle, ile istnieje obecnie (26)¹⁰. Niemniej przez ostatnie 20 lat funkcjonowania systemu SPP udzielały i nadal udzielają porad głównie w sprawach karnych, cywilnych i administracyjnych. Dlatego działalność pięciu sekcji prawa podatkowego (ew. finansowego), które w ramach SPP udzielają quasi-przedsiębiorczej nieodpłatnej pomocy prawnej w sprawach podatkowych, należy uznać za wyjątek na tle całego systemu¹¹.

Ponadto można zauważyć, że okazjonalnej, a więc także quasi-przedsiębiorczej nieodpłatnej pomocy prawnej udzielają od 2009 r. adwokaci skupieni pod egidą Naczelnej Rady Adwokackiej w ramach „Dnia Bezpłatnych Porad Adwokackich”¹², a od 2010 r. radcowie prawni zgrupowani przy Krajowej Izbie Radców Prawnych w ramach akcji „Niebieski Parasol”¹³. Okazjonalny charakter ma również quasi-przedsiębiorcza nieodpłatna pomoc prawna udzielana od 2009 r. przez doradców podatkowych z Krajowej Izby Doradców Podatkowych w ramach akcji „Doradcy Podatkowi Niepełnosprawnym”¹⁴. Przede wszystkim jednak należy zauważyć, że w ramach wszystkich trzech akcji porad prawnych udzielano i nadal udziela się w krótkim czasie – obejmującym od jednego do kilku dni w roku. Dlatego twierdzenie, iż wspomniane akcje organizowane pod egidą samorządów: adwokackiego, radcowskiego i doradców podatkowych wpisują się w system quasi-przedsiębiorczej nieodpłatnej pomocy prawnej, jest tak samo uzasadnione, jak analogiczne twierdzenie dotyczące działalności SPP. Przede wszystkim jednak należy stwierdzić, że również quasi-przedsiębiorcza nieodpłatna pomoc prawna w sprawach podatkowych, której udziela się w ramach wspomnianych akcji, także stanowi wyjątek na tle całego systemu.

Z kolei wspomniany już system nieodpłatnej przedsiębiorczej pomocy prawnej od 2016 r. tworzą 1524 punkty (dalej: NPP) funkcjonujące pod egidą

⁹ www.law.uj.edu.pl/poradnia [dostęp: 9.04.2018].

¹⁰ <http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/publikacje/raporty> [dostęp: 17.04.2018].

¹¹ Poradniami, w których istnieją Sekcje Prawa Podatkowego, są: 1. SPP Uniwersytetu w Białymstoku, http://www.prawo.uwb.edu.pl/prawo_new/wydzial.php?p=270 [dostęp: 11.04.2018], 2. SPP Krakowskiej Akademii im. A. F. Modrzewskiego, <http://spp.ka.edu.pl> [dostęp: 11.04.2018], 3. Studencka Uniwersytecka Poradnia Prawna Uniwersytetu w Gdańsku, <http://www.supp.ug.edu.pl> [dostęp: 11.04.2018], 4. Uniwersytecka Poradnia Prawna Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II http://www.kul.pl/art_4018.html [dostęp: 11.04.2018] oraz 5. Studenckie Biuro Porad Prawnych Zamiejscowego Wydziału Prawa i Administracji Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Przemyśle, <http://www.wspia.eu/dzialalnosc-naukowa/klinika-prawa> [dostęp: 11.04.2018].

¹² <http://www.adwokatura.pl/aktualnosc/bezplatna-pomoc-prawna-2478> [dostęp: 12.04.2018].

¹³ <http://kirp.pl/niebieski-parasol> [dostęp: 12.04.2018].

¹⁴ <http://www.doradcy.krdp.pl/aktualnosc.php/997> [dostęp: 17.04.2018].

Ministerstwa Sprawiedliwości, samorządów powiatowych, okręgowych rad adwokackich, okręgowych izb radców prawnych oraz organizacji pozarządowych (dalej: NGO)¹⁵.

W odróżnieniu jednak od sekcji SPP żaden punkt NPP nie jest oficjalnie wyspecjalizowany w prawie podatkowym ani w żadnej innej dziedzinie prawa, choć możliwe, że fakt ten ulegnie zmianie w wyniku nowelizacji ustawy z dnia 5 sierpnia 2016 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej¹⁶. Nowelizacji tej dotyczy druk nr 1868 z dnia 2 sierpnia 2018 r. przedstawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i zawierający projekt ustawy o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej oraz niektórych innych ustaw¹⁷. Druk ten zakłada, że w wyniku zmiany art. 8 ust. 5 ustawy o NPP oraz EP wszystkie lub wybrane dyżury w punkcie NPP będą mogły „posiadać określoną specjalizację”.

Co więcej, warto zauważyć, że w punktach NPP zatrudnia się głównie adwokatów i radców prawnych, natomiast angażowanie w tym zakresie magistrów prawa (dalej: prawników) ma charakter marginalny i dotyczy tylko punktów NPP prowadzonych pod egidą NGO¹⁸. Nadto, choć w punktach prowadzonych przez NGO można zatrudniać również doradców podatkowych, to jednak ich pomoc może obejmować tylko sprawy podatkowe¹⁹, zarazem (paradoksalnie) nie mogą oni przeprowadzić dyżuru, który by dotyczył tylko problemów podatkowych. W efekcie dochodzi do sytuacji, w których poszukujący pomocy w kwestii podatkowej w punkcie NPP częściej zastają adwokata, radcę prawnego lub prawnika niż doradcę podatkowego. Przy czym w praktyce adwokaci i radcowie prawni raczej stronią od spraw podatkowych²⁰, co nie jest zresztą zaskoczeniem, skoro niektórzy prawnicy w ogóle nie mieli i nie mają styczności z prawem podatkowym na studiach, a więc nawet w wymiarze teoretycznym²¹. W rezultacie przedśądowa nieodpłatna pomoc prawna prawie w ogóle nie obejmuje spraw podatkowych.

¹⁵ <https://www.ms.gov.pl/dzialalnosc/darmowa-pomoc-prawna> [dostęp: 9.04.2018].

¹⁶ T.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 2030, dalej zwanej ustawą o NPP oraz EP.

¹⁷ <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1868> [dostęp: 9.04.2018].

¹⁸ Art. 5 ust. 1 i art. 11 ust. 3 ustawy o NPP i EP.

¹⁹ Art. 11 ust. 3 ustawy o NPP i EP.

²⁰ J. Tarno, *Doradca podatkowy*, [w:] *idem, Doradca podatkowy w egzekucji administracyjnej niezależności pieniężnych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 33 i 34.

²¹ <http://www.podatki.abc.com.pl/czytaj/-/artykul/nieznamosc-prawa-podatkowego-naprawde-szkodzi-wspolpraca-kancelarii-prawnych-z-doradcami-podatkowymi> [dostęp: 17.04.2018].

Potrzeba realizacji akcji pomocy w wypełnianiu tzw. PIT-ów

Mając powyższe na względzie, Sekcja Prawa Podatkowego Studenckiej Poradni Prawnej Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego (dalej: SPP KA) od 2013 r. organizowała i nadal organizuje akcje pomocy w wypełnianiu zeznań podatkowych dotyczących wysokości osiągniętego dochodu (tzw. PIT-ów) – w akcjach tych studenci pomagają wypełniać PIT-y niezamożnych mieszkańców Krakowa. Na początku 2017 r. Stowarzyszenie na Rzecz Poradnictwa Obywatelskiego „Dogma” w Katowicach (dalej: „Dogma”), patrolujące Punktow NPP w Lublińcu, przeprowadziło analogiczną akcję. Z kolei w styczniu 2018 r. zawarto porozumienie między SPP KA a „Dogmą”, które zakładało przeprowadzenie wspólnej akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów. W porozumieniu tym zastrzeżono m.in. obowiązek wyrażenia zgody przez klienta korzystającego równoległe z pomocy Punktu NPP w Lublińcu oraz SPP KA, a także uprzedniego przeszkolenia współpracujących z opiekunem Sekcji Prawa Podatkowego SPP KA w zakresie obowiązków wynikających z tajemnicy radcowskiej regulowanych w art. 1, 22 i 23 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego stanowiącego Załącznik do Uchwały Nr 3/2014 Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22 listopada 2014 r. Przede wszystkim jednak zawarcie owego porozumienia nie byłoby możliwe, gdyby nie zaangażowanie entuzjastów nieodpłatnego poradnictwa prawnego: r.pr. dr. Marcina Sali-Szczypińskiego – Dziekana Okręgowej Izby Radców Prawnych w Krakowie i jednocześnie ówczesnego Opiekuna SPP KA, oraz pani Iwony Serbeńskiej – Prezes Stowarzyszenia „Dogma”.

Ostatecznie porozumienie zaowocowało przeprowadzeniem wspólnej akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów w, która odbyła się równoległe w Krakowie oraz Lublińcu w marcu i kwietniu 2018 r., stanowiąc pierwszą w Polsce inicjatywę, w której elementy systemów quasi-przedsądowej oraz przedsądowej pomocy prawnej jednocześnie realizowały nie tylko cele niesienia przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej i edukacji adeptów prawa poprzez praktykę, ale przede wszystkim realizowały cel edukacji prawnej społeczeństwa. O ile bowiem wszystkie akcje pomocy w wypełnianiu PIT-ów cieszyły się coraz większym zainteresowaniem, a pomoc w ich ramach uzyskało już nieco ponad 260 podatników (zob. pkt. III Małopolsko-śląska akcja pomocy w wypełnianiu PIT-ów w statystyce), to jednak przede wszystkim akcje te miały walor promocyjny, co koreluje z faktem, że Punkt NPP w Lublińcu coraz częściej odwiedzają klienci zainteresowani nie tylko pomocą w sprawach podatkowych, ale pomocą prawną w ogóle. Ponadto często zdarza się, że sprawy cywilne, karne lub z zakresu prawa pracy wiążą się z wątkami podatkowymi, a wątki te są pomijane przez prawników niewyspecjalizowanych

w prawie podatkowym. Co więcej, wspólna realizacja akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów koreluje ze wzrostem liczby spraw podatkowych prowadzonych przez Sekcję Prawa Podatkowego SPP KA (co jest wyjątkiem w skali kraju na tle wszystkich Studenckich Poradni Prawnych)²². Przede wszystkim jednak akcja ta umożliwiła wzbogacenie materiału dydaktycznego wykorzystywanego na warsztatach z zakresu Pism w postępowaniu podatkowym, które prowadzone są na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii.

Małopolsko-śląska akcja pomocy w wypełnianiu tzw. PIT-ów w statystyce

1. Sprawy podatkowe prowadzone przez Sekcję Prawa Podatkowego SPP KA w latach 2013–2017:

Rok	Liczba spraw podatkowych	Liczba podatników
2017	22	33
2016	6	10
2015	3	5
2014	3	4
2013	2	3
Suma:	36	55

Źródło: Archiwum SPP KA i archiwum własne. Dostęp do powyższych źródeł może być ograniczony z uwagi na ochronę danych osobowych oraz tajemnicę zawodową.

2. Sprawy prowadzone przez Punkt NPP w Lublińcu w latach 2016–2017:

Rok	Liczba spraw ogółem	Liczba spraw podatkowych	Liczba podatników
2017	370	71	100
2016	285	3	bd.
Suma:	655	74	100

Źródło: Archiwum Starostwa Powiatowego w Lublińcu oraz archiwum własne. Dostęp do powyższych źródeł może być ograniczony z uwagi na tajemnicę radcowską.

Na podstawie powyższych danych prognozowano, że w 2018 r. wspólna akcja pomocy w wypełnianiu PIT-ów pozwoli przynieść następujące rezultaty:

²² <http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/publikacje/raporty> [dostęp: 5.04.2018].

- wzrost liczby spraw podatkowych prowadzonych przez SPP KA o co najmniej 20%,
- wzrost liczby spraw prowadzonych przez Punkt NPP w Lublińcu o co najmniej 30%,
- wzrost liczby spraw podatkowych prowadzonych przez Punkt NPP w Lublińcu o co najmniej 70%.

Powyższe rezultaty zamierzano osiągnąć dzięki akcji promocyjnej polegającej na:

- umieszczeniu plakatów sfinansowanych przez „Dogmę” w następujących miejscach: 1) lokal Punktu NPP w Lublińcu i jego otoczenie, 2) lokal SPP KA i jego otoczenie, 3) budynek Powiatowego Centrum Usług Społecznych w Lublińcu, 4) kampus Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 5) Starostwo Powiatowe w Lublińcu, 6) Starostwo Powiatowe w Tarnowskich Górach, 7) Urząd Gminy w Koszęcinie, 8) Urząd Gminy w Krupskim Młynie, 9) Urząd Gminy w Tworogu, 10) Urząd Miejski w Kaletach, 11) Punkt NPP w Tworogu, 12) Punkt NPP w Kaletach, 13) Sąd Rejonowy w Lublińcu, 14) Urząd Skarbowy w Lublińcu, 15) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lublińcu, 16) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, 17) Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Koszęcinie, 18) Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kaletach, 19) szereg aptek, sklepów spożywczych i sklepów z używaną odzieżą w gminach: Lubliniec, Koszęcin, Kalety i Tworóg;
- nagraniu przez Krakowską Telewizję Internetową krótkiego filmu promującego akcję, który emitowany był w mediach społecznościowych.

Podsumowując: promowanie akcji planowano nie tylko w instytucjach publicznych, ale także w miejscach, gdzie osoby uprawnione do nieodpłatnej pomocy prawnej przebywają częściej.

Po pierwszych czterech miesiącach 2018 r. osiągnięto następujące rezultaty:

1. Liczba spraw podatkowych prowadzonych przez Sekcję Prawa Podatkowego SPP KA:

Rok	Liczba spraw podatkowych	Liczba podatników
2018 (cztery pierwsze miesiące)	27	40
Wzrost w stosunku do 1/3 liczby spraw/podatników w 2017 r.	268%	264%
Wzrost w stosunku do 1/3 liczby spraw/podatników w 2016 r.	267%	230%

Źródło: Archiwum SPP KA i archiwum własne. Dostęp do powyższych źródeł może być ograniczony z uwagi na ochronę danych osobowych oraz tajemnicę zawodową.

2. Liczba spraw prowadzonych przez Punkt NPP w Lublińcu:

Rok	Liczba spraw ogółem	Liczba spraw podatkowych	Liczba podatników
2018 (cztery pierwsze miesiące)	169	58	69
Wzrost w stosunku do 1/3 liczby spraw/podatników w 2017 r.	37%	145%	107%
Wzrost w stosunku do 1/3 liczby spraw/podatników w 2016 r.	30%	2267%	bd.

Źródło: Archiwum Starostwa Powiatowego w Lublińcu oraz archiwum własne. Dostęp do powyższych źródeł może być ograniczony z uwagi na tajemnicę radcowską.

Mając powyższe na względzie należy zauważyć, że:

- liczba spraw podatkowych prowadzonych w 2018 r. przez SPP KA (27) już obecnie jest wyższa niż liczba tychże prowadzonych w 2017 r. (22), a do zakończenia 2018 r. zostało jeszcze 6 miesięcy²³; w efekcie wysoce prawdopodobnym jest, że liczba spraw podatkowych prowadzonych w 2018 r. przez SPP KA wzrośnie o co najmniej 7 spraw, czyli o 32%;
- choć liczba spraw (w tym zwłaszcza spraw podatkowych) prowadzonych w 2018 r. (odpowiednio: 169 i 58) przez Punkt NPP w Lublińcu nie przekroczyła jeszcze liczby tychże prowadzonych w 2017 r. (odpowiednio: 370 i 71), to jednak liczba ta jest już zdecydowanie wyższa w odniesieniu do 1/3 liczby tychże spraw prowadzonych w 2017 r. (odpowiednio: 123,3 i 23,6), w efekcie wysoce prawdopodobnym jest, że liczba spraw (w tym zwłaszcza spraw podatkowych) prowadzonych w 2018 r. przez Punkt NPP w Lublińcu wzrośnie o zakładane odpowiednio: 30 i 70%.

Mając powyższe na względzie, należy stwierdzić, że wspólna realizacja akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów przez SPP KA oraz „Dogmę” była w pełni uzasadniona.

Doświadczenia z małopolsko-śląskiej akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów

Merytoryczne doświadczenia płynące z realizacji akcji pomocy w wypełnianiu tzw. PIT-ów są następujące:

- podatnicy korzystający z nieodpłatnej pomocy prawnej przeważnie nie mają świadomości przysługujących im odliczeń od podstawy opodat-

²³ Artykuł powstał w połowie 2018 r.

kowania, w tym zwłaszcza z tytułu: wydatków na cele rehabilitacyjne (m.in.: adaptację mieszkań, zakup sprzętu rehabilitacyjnego, leczenie uzdrowiskowe, opłacenie przewodników przez osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu, utrzymanie psa asystującego przez osoby niewidome, opiekę pielęgniarską, tłumacza języka migowego, kolonie i obozy dla dzieci niepełnosprawnych, leki za więcej niż 100 zł miesięcznie, odpłatny przewóz na zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne i używanie samochodu osobowego), użytkowania sieci Internet, darowizn przekazanych na cele pożytku publicznego i kultu religijnego;

- podatnicy korzystający z nieodpłatnej pomocy prawnej nie radzą sobie w kwestiach opodatkowania dochodów osiąganych za granicą;
- podatnicy korzystający z nieodpłatnej pomocy prawnej mają świadomość możliwości przekazania 1% podatku i z możliwości tej chętnie korzystają, choć z matematycznego punktu widzenia jest ona dla nich wyzwaniem z uwagi na skomplikowaną konstrukcję kwoty zmniejszającej podatek;
- w efekcie najbardziej problematyczne dla podatników okazują się regulacje art. 26 i art. 27 ust. 8 i 9 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 200).

Co więcej, wstępnie wypełnione przez Ministerstwo Finansów zeznania podatkowe nie uwzględniają automatycznie wspomnianych ulg, a dostępne były tylko między 15 a 30 kwietnia 2018 r.²⁴ Natomiast przeciętni podatnicy z reguły nie mają świadomości, że PIT-y mogą wypełnić za pomocą darmowego programu e-deklaracje dostarczanego przez Ministerstwo Finansów. Weryfikuje to rynek, o czym świadczy m.in. fakt, iż czołowe krajowe czasopiśma wciąż sprzedają oprogramowanie służące rozliczaniu PIT-ów.

Podsumowanie, wnioski i postulaty

System przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej różni się od systemu quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej tym, że w pierwszym z nich udzielanie pomocy prawnej jest pierwszorzędym celem i ma miejsce w sposób ciągły. Fakty te mają istotne znaczenie, gdyż rozwiązanie skomplikowanych spraw wyłącznie na piśmie albo w ramach jednego, krótkiego spotkania z reguły okazuje się niemożliwe.

Z naukowego punktu widzenia akcję pomocy w wypełnianiu PIT-ów można uznać za eksperyment, który jako metodę w naukach prawnych stosu-

²⁴ <https://www.finanze.mf.gov.pl/pl/pp/wstepnie-wypelnione-zeznanie-podatkowe-pfr> [dostęp: 5.04.2018].

je się rzadko. Eksperyment ten pozwala stwierdzić, że wspólna akcja koreluje ze wzrostem liczby spraw – zarówno w zakresie systemu przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej, jak i systemu quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej. Co więcej, akcja pomocy w wypełnianiu PIT-ów pozwala stwierdzić, że wzrost liczby spraw ma miejsce dzięki wzajemnej współpracy między elementami tworzącymi oba systemy.

Bez względu na pierwszorzędny cel systemu przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej akcje o charakterze promocyjnym i edukacyjnym (profilaktycznym) mają istotne znaczenie. Edukacja prawna nie jest bowiem niczym innym jak profilaktyką, której nadrzędnym celem powinno być dążenie do tego, by jak najwięcej spraw nie rodziło sporów, a jeżeli takowe się pojawią – by jak najwięcej z nich znalazło swój finał poza sądem.

Mając na uwadze fakt, iż promowanie akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów okazuje się szczególnie skuteczne w miejscach, gdzie osoby uprawnione do nieodpłatnej pomocy prawnej przebywają częściej (a przeważnie są to osoby w wieku poniżej 26 i powyżej 65 lat), warto rozważyć, by kolejne akcje pomocy w rozliczaniu PIT-ów promowane były nie tylko w aptekach, sklepach spożywczych, sklepach z używaną odzieżą i mediach społecznościowych, ale także w pobliskich parafiach, szkołach średnich i wyższych oraz klubach sportowych.

Po zakończeniu akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów studenci Sekcji Prawa Podatkowego SPP KA powinni wrócić do zajęć, których głównym celem nie jest zapewnianie quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej lecz edukacja poprzez praktykę, polegająca na pogłębionej analizie najbardziej skomplikowanych spraw. Dlatego warto zauważyć, że studenci ci już kilkakrotnie prowadzili sprawy, w których sporządzano rozbudowane wnioski o interpretację prawa podatkowego lub rozliczano podatników osiągających dochody za granicą. Przede wszystkim jednak, by edukacja poprzez praktykę dawała wysokie i wymierne rezultaty, studenci muszą odczuwać odpowiednią motywację. Dlatego po zakończeniu wspomnianej akcji warto wspomnieć, że od 2013 r. więcej niż 25 studentów SPP KA z sukcesami uczestniczyło w konkursach organizowanych przez spółki tzw. wielkiej czwórki rynku doradztwa podatkowego w Polsce. W efekcie odpłatne staże od 2013 r. w KPMG i PwC odbyło 10 studentów SPP KA, a większość z nich zdecydowała się następnie na karierę managerską bądź zdobycie uprawnień doradcy podatkowego lub radcy prawnego. Przede wszystkim jednak należy zauważyć, że realizacja akcji pomocy w wypełnianiu PIT-ów:

- jest w pełni uzasadniona społecznie, ponieważ zainteresowanie nią wzrasta;

- służy propagowaniu nie tylko przedsądowej i quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej w sprawach podatkowych, ale też pomocy prawnej w ogóle;
- daje świadomość możliwości wypełnienia PIT-ów za pomocą darmowego programu e-deklaracje dostarczanego przez Ministerstwo Finansów oraz realną możliwość skorzystania z ulg i przekazania 1% podatku;
- umożliwi integrację i równoległe zaspokojenie potrzeb dwóch środowisk: największej aglomeracji miejskiej i jednocześnie największego ośrodka akademickiego w południowej Polsce – czyli Krakowa oraz Lublińca – tj. drugiego największego miasta powiatowego w północnej części województwa śląskiego, w którego otoczeniu funkcjonują m.in.: 25 Brygada Kawalerii Powietrznej oraz kilka większych zakładów produkcyjnych, w tym zwłaszcza działające w ramach podstrefy Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, a samo miasto sąsiaduje z terenami rolniczymi, małymi miastami i miejscowościami, m.in. Krupskim Młynem, Tworogiem i Kaletami – znajdującymi się w powiecie tarnogórskim;
- przyczynia się do tego, że mimo ogólnopolskiej tendencji do spadku liczby spraw w Studenckich Poradniach Prawnych²⁵, liczba spraw prowadzonych przez Sekcję Prawa Podatkowego Studenckiej Poradni Prawnej systematycznie wzrasta;
- umożliwi wzbogacenie materiału dydaktycznego wykorzystywanego na warsztatach z zakresu Pism w postępowaniu podatkowym prowadzonych na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego;
- wypełnianiem tzw. PIT-ów, a które to problemy wiążą się przede wszystkim z możliwymi odliczeniami od podstawy opodatkowania oraz z opodatkowaniem dochodów osiągniętych za granicą;
- służy podwyższeniu jakości kształcenia na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. A.F. Modrzewskiego.

Mając wszystko powyższe na względzie należy stwierdzić, że

- wymiar sprawiedliwości jest oparty nie tylko na sferze sądowej ale też pozasądowej, w tym przedsądowej, tym samym szeroko rozumiany wymiar sprawiedliwości tworzy nie tylko system sądów, prokuratur i samorządów prawniczych ale także system przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej, co więcej: do szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości można zaliczyć system mediacji sądowej i pozasądowej, a także system arbitrażu i negocjacji – wszystkie one odciążają sądy, a zatem wąsko ro-

²⁵ <http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/publikacje/raporty> [dostęp: 5.04.2018].

- zumiany wymiar sprawiedliwości, ponieważ umożliwiają bardziej rozbudowaną selekcję spraw, które ostatecznie trafiają przed oblicze sądu;
- w obliczu reformy wymiaru sprawiedliwości przedsądowa, nieodpłatna pomoc prawna jest ideą, która powinna łączyć, a nie dzielić środowiska akademickie i prawników-praktyków, ponieważ łączność ta umożliwia ich wzajemny rozwój; dlatego środowisko prawników skupionych wokół punktów NPP powinno dążyć do zacieśnienia współpracy ze środowiskiem skupionym wokół SPP i FUPP, zwłaszcza że drugie nich dysponuje większym potencjałem innowacyjnym oraz *know-how*, wynikającym z doświadczenia uzyskanego podczas udzielania quasi-przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej;
 - SPP dysponują wyspecjalizowaną kadrą opiekunów, a nade wszystko potencjałem studentów, którzy dążą do specjalizacji, a tym samym bywa, że posiadają wiedzę większą niż doświadczeni prawnicy, niemniej by w pełni ukształtować młodego prawnika, jego wiedza musi przełożyć się na umiejętności oraz kompetencje, które może on zdobyć i utrwalić tylko podczas kontaktu z prawdziwym klientem oraz podczas rozwiązywania konkretnych problemów prawnych; wszystko to wskazuje, że systemy quasi-przedsądowej i przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej mogą się wzajemnie uzupełniać i wspólnie realizować zamierzone cele – dlatego SPP i FUPP powinny zostać włączone do systemu przedsądowej nieodpłatnej pomocy prawnej, by opiekunowie i studenci mogli godnie służyć społeczeństwu, a idea ta mogła łączyć, a nie dzielić starsze i młodsze pokolenia prawników – bez względu na popieraną opcję polityczną, ukończoną albo nie ukończoną jedną albo drugą aplikację, rolę pełnioną w samorządzie zawodowym albo pozycję na rynku usług prawnych. Słowem: idea działalności *pro bono* powinna łączyć a nie dzielić polskich prawników;
 - prawnicy zatrudniani w punktach NPP powinni dążyć do częściowej specjalizacji, np. w zakresie prawa podatkowego, nie tylko aby utrzymać swoje zatrudnienie, ale przede wszystkim by lepiej służyć przedsądową nieodpłatną pomocą prawną, bez względu na to, czy pomoc ta udzielana jest w wielkiej aglomeracji miejskiej, czy mieście powiatowym;
 - Małopolsko-śląska akcja pomocy w wypełnianiu PIT-ów jest nielicznym przykładem współpracy kliniki prawa i punktu NPP, przykładem, w którego obliczu pomoc prawna łączy, a nie dzieli, i choćby dlatego warto ją propagować, warto o niej dyskutować, warto ją modyfikować i warto ją powielać, a nade wszystko, jeśli okoliczności pozwolą, warto będzie przeprowadzić ją także w 2019 r.

Bibliografia

- Bojarski Ł., *Od klinik prawa do pracy pro bono*, „Gazeta Prawna”, 17.04.2018.
Castleden R., *Wydarzenia, które zmieniły losy świata*, Bellona, Warszawa 2008.
Tarno J., *Doradca podatkowy*, [w:] *idem, Doradca podatkowy w egzekucji administracyjnej należności pieniężnych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012.

Źródła internetowe

- <http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/publikacje/raporty> [dostęp: 5.04.2018].
<https://www.finanse.mf.gov.pl/pl/pp/wstepnie-wypelnione-zeznanie-podatkowe-pfr> [dostęp: 5.04.2018].
<http://www.podatki.abc.com.pl/czytaj/-/artykul/nieznajomosc-prawa-podatkowego-naprawde-szkodzi-wspolpraca-kancelarii-prawnych-z-doradcami-podatkowymi> [dostęp: 17.04.2018].
<http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1868> [dostęp: 9.04.2018].
<http://www.prezydent.pl/kancelaria/interwencyjna-pomoc-prawna/interwencja-prawna> [dostęp: 10.06.2018].
<http://www.adwokatura.pl/aktualnosci/bezplatna-pomoc-prawna-2478> [dostęp: 12.04.2018].
<http://kirp.pl/niebieski-parasol> [dostęp: 12.04.2018].
<http://www.doradcy.krdp.pl/aktualnosci.php/997> [dostęp: 17.04.2018].
<https://www.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/darmowa-pomoc-prawna> [dostęp: 9.04.2018].
<http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/standardy> [dostęp: 10.05.2018].
<https://www.uw.edu.pl/poradnie-i-osrodki/pomoc-prawna> [dostęp: 9.04.2018].
www.law.uj.edu.pl/poradnia [dostęp: 9.04.2018].
<http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/publikacje/raporty> [dostęp: 17.04.2018].
http://www.prawo.uwb.edu.pl/prawo_new/wydzial.php?p=270 [dostęp: 11.04.2018].
<http://spp.ka.edu.pl> [dostęp: 11.04.2018].
<http://www.suppl.ug.edu.pl> [dostęp: 11.04.2018].
http://www.kul.pl/art_4018.html [dostęp: 11.04.2018].
<http://www.wspia.eu/dzialalnosc-naukowa/klinika-prawa> [dostęp: 11.04.2018].
<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/biorac-konstytucje-powaznie-ochrona-praw-i-wolnosc-czlowieka-po-kryzysie-konstytucyjnym> [dostęp: 10.05.2018].
<http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3338> [dostęp: 10.05.2018].

The Malopolska-Silesian Campaign of Legal Aid in Personal Income Tax Returns Completing as an Example of Pre-trial and Quasi-pre-trial Legal Aid in the Face of Judicial Reform Abstract

The Polish judicial system, and thus also the justice system, should be reformed, as is overloaded with the number of considered cases. However this reform can be possible only thank to the cooperation of various environments and work at the grass roots (within the broadly understood justice system). The reform should lead to a situation,

where as many cases and disputes as possible could be solved outside the courtroom. Therefore, the reform should focus on facilitating such solutions as: alternative dispute resolution methods, the methods of pre-court selection of cases and legal education. All the mentioned solutions reflect the principle of the Hippocratic oath which states, that "prevention is better than cure". The Małopolska-Silesian campaign offering help in filling out the personal income tax return forms is one of few examples of cooperation between a law clinic and a free legal aid society, i.e. two entities co creating the justice system and supporting social groups that cannot afford to use legal services. Therefore, such projects should be broadly discussed, modified and widely promoted.

Key words: reform, justice, tax, income, aid, law, legal, Silesia, lesser Poland

Streszczenie

Małopolsko-śląska akcja pomocy w wypełnianiu tzw. PIT-ów jako przykład przedsądowej i quasi-przedsądowej pomocy prawnej w obliczu reformy wymiaru sprawiedliwości

Polski system sądownictwa a zatem wąsko rozumianego wymiaru sprawiedliwości jest przeciążony ilością rozpatrywanych spraw i wymaga reformy. Reforma ta możliwa jest tylko przy współdziałaniu różnych środowisk i pracy u podstaw (w ramach szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości). Efektem reformy winna być sytuacja, w której jak najwięcej spraw i sporów, jakie finał mogą znaleźć poza sądem, taki finał znajdzie. Dlatego w ramach reformy należy skupić się na ułatwieniu dostępu do rozwiązań w postaci: alternatywnych metod rozwiązywania sporów oraz metod przedsądowej selekcji spraw i edukacji prawnej społeczeństwa, a zatem rozwiązań funkcjonujących w myśl zasady z przysięgi Hipokratesa, że „lepiej zapobiegać niż leczyć”. Małopolsko-śląska akcja pomocy w wypełnianiu tzw. PIT-ów stanowi nieliczny przykład współpracy kliniki prawa i punktu NPP, czyli dwóch podmiotów współtworzących szeroko rozumiany wymiar sprawiedliwości, przy czym działania tych podmiotów adresowane są do grup społecznych zbyt rzadko korzystających z usług prawniczych. Dlatego akcję tę warto propagować, dyskutować, modyfikować i powielać.

Słowa kluczowe: reforma, sprawiedliwość, podatek, dochód, pomoc, prawo, Śląsk, Małopolska